

PEDAGOGIK JARAYONDA INTEGRATSIYA TUSHUNCHASI

*Sabirova Zumrad Eshbaevna**Taxiatosh tumani kasb –hunar maktabi maxsus fan o'qituvchisi*

Abstract: The article discusses different approaches to defining the concept of integration in local and foreign pedagogical literature.

Keywords: Integration, cooperative courses, pedagogy

Maqolada mahalliy va xorijiy pedagogik adabiyotlarda integratsiya tushunchasini aniqlashning turli yondashuvlari muhokama qilinadi. Ta'kidlanganidek, pedagogik jarayonda integratsiya tushunchasi ilk bor tilgaolingan paytdan boshlab bugungi kungacha turli shakl va mazmun kasb etib, jadal rivojlanib bormoqda. Ta'kidlanganidek, integratsiyao'qitish va tarbiya jarayonini tashkil etishning maqsadlari, tamoyillari va mazmuni birligining ifodasi bo'lib, uning faoliyati natijasi o'quvchilarda bilim va ko'nikmalarning sifat jihatidan yangi yaxlit tizimini shakllantirishdir. . Integratsiyani pedagogik jarayondaamalgaoshirish masalasi falsafa tomonidan to'plangan va umumlashtirilgan bilimlar bir fan doirasiga sig'may qolgan, natijada falsafadan mustaqil bilim sohalari ajralib chiqa boshlagan bir paytda paydo bo'ldi. Fanlarning tabaqalanishi, o'z navbatida, o'quv fanlarini alohidao'qitishgao'tishgaolib keldi. Parchalanish jarayonida, pedagogika tarixi guvohlik berishicha, bilimlar o'rtasidagi tabiiy bog'liqlik buzildi, bu haqiqiy dunyoob'ektlari va hodisalari o'rtasida mavjud. Faylasuf-gumanist, jamoat arbobi Komenskiy birinchilardan bo'lib ta'lim va tarbiyaning ob'ektiv qonuniyatlarini tizimga kiritishga, avvalgi pedagogika javob beraolmagan savollarni hal etishga harakat qildi. Komenskiy talabaongini hissiy idrok qilinadigan dunyo narsa va hodisalari bilan tanishtirish orqali boyitishga chaqirdi. Komenskiyning evolyutsiya nazariyasiga ko'ra, tabiatda, shuning uchun ta'lim va tarbiyada hech qanday sakrash bo'lishi mumkin emas. U istiqbolli ta'limni ko'rdi, unda talaba dunyoning yaxlit tasviri bilan ta'minlanadi. Komenskiy shunday deb yozgan edi: "O'zaro bog'liq bo'lgan hamma narsani bir xil aloqadao'rgatish kerak". Pedagogik jarayonda integratsiya zarurligini asoslashga birinchi urinish I.F. Gerbart. U o'rganishning to'rt bosqichini aniqladi: aniqlik, assotsiatsiya, tizim va usul. Agar Gerbartning dastlabki ikki bosqichi bilim olishga qaratilgan bo'lsa, oxirgi ikkitasi ilgari o'rganilgan narsalarni bog'lash va "yangi bilimlarni o'zlashtirish uchun o'ziga xos ko'prik yaratish" uchun mo'ljallangan. Gerbartning ta'kidlashicha, "ruhiy muhit sohasi" hozirgi vaqtdaolingan bilimlar bilan bog'liq holda ilgari olingan bilimlarni takrorlash qobiliyatida namoyon bo'ladi. Ta'lim va tarbiyani tashkil etish va mazmunida sezilarli o'zgarishlarni amalgaoshirishga hissa qo'shgan Ushinskiy o'rganilayotgan ob'ektlar va hodisalar o'rtasidagi

bog'liqliklarning didaktik ahamiyatini eng to'liq psixologik-pedagogik asoslashni ta'minladi. U o'zining "Inson – tarbiya sub'ekti" asarida real olam narsa va hodisalarining obyektiv munosabatlarini aks ettiruvchi turli assotsiativ bog'lanishlardan xulosa chiqaradi. Ushinskiy nazariyasida fanlararoaloqalar g'oyasi o'qitishning tizimli tabiatining umumiy muammosining bir qismi sifatida paydo bo'ldi. U umumiy fanlar tizimida tushunchalar va ularning rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik o'quvchi bilimining kengayishiga va chuqurlashishigaolib kelishi va mashg'ulot yakuniga ko'ra ular bilimlarni to'plash jarayonida tizimga kiritish qanchalik muhimligini ta'kidladi. yaxlit dunyoqarash tizimi. Shunday qilib, XVII-XIX asrlar olimlari-pedagoglari. Ta'limdagi integratsiyani o'quv jarayonida real dunyoning o'zaro bog'liqligini aks ettirish, o'rganilayotgan mavzular va hodisalarni yagonaajralmas zanjirga birlashtirish istagida namoyon bo'ladigan zarurat sifatida qaradi, bu esa, o'z navbatida, uyg'un rivojlanishni ta'minlashi kerak edi. Ta'limdagi integratsiya birinchi marta Buyuk Britaniyada 20-asrning boshlarida, Yevropaolimlari "kooperativ kurslar" deb ataladigan kurslarni ishlab chiqishganida, amaliyotga tatbiq etildi, ularning mohiyati kasbiy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiya qilishdan iborat edi. Keyinchalik, bu kurslar Evropa vaAmerika Qo'shma Shtatlaridagi ko'plab kollej va universitetlarda mashhur bo'ldi. Xorijiy ekspertlarning fikriga ko'ra, hamkorlikdagi ta'lim integratsiyaning alohida turi sifatida, umuman olganda, pedagogik jarayonga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va mutaxassislarni tayyorlashning sifat jihatidan yangi shaklidir, bu esa shaxsning har tomonlama rivojlanishiga imkon beradi. chuqur o'rgatish. Keyinchalik, 1920-yillarda Rossiyadao'rganishni hayot bilan, talabalarning ishlab chiqarish mehnati bilan uyg'unlashtirish uchun integratsiyadan foydalanish tajribasi ishlab chiqildi. Bezrukova, G.M.Dobrova, V.M.Maksimova, O.M.Sichivitsa, I.P.Yakovlev va boshqalar. Jumladan, Yakovlev integratsiyani jamiyat, fan va ta'lim taraqqiyotining yetakchi tendentsiyasi deb atagan holda, ta'limda integratsiya jarayonlarining eng muvaffaqiyatli kechishi uchun shart-sharoitlarni aniqlashning kattaahamiyati va "ularning nazariy jihatdan zarurligini ta'kidlaydi. tahlil". Dobrov, o'z navbatida, fanni turli xil kelib chiqadigan bilimlar bilan to'ldirish, ushbu bilimlarni sintetik idrok etishni ta'minlashga imkon beradigan samarali qarshi choralarni ko'rishni o'rganish vazifasini qo'yishini ta'kidlaydi. Bunday chora-tadbirlar sifatida u o'quv jarayonigaamaliy muammolarni ham, ilmiy-nazariy muammolarni ham kiritish zarurligini ko'radi; o'quv jarayonida kibernetik mashinalardan foydalanish; bilimlarni mustaqil egallashga yordam beradigan ko'nikmalarni rivojlantirishni ta'minlovchi o'qitish usullarining barcha bosqichlarida faol qo'llash. Integratsiyaning mohiyatini tushunish uchun turli fanlarning o'zaro ta'siri nuqtai nazaridan yaxlit ta'lim mazmunini ochib berishga bag'ishlangan tadqiqotlar kattaahamiyatga ega. Yana bir N.G.Chernishevskiy shunday deb yozgan edi: "...bir fan bo'yicha bilimlar boshqalar uchun bepusht bo'lib qolsa, o'quvchilarning aqliy va

jismoniy qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantirishga erishib bo'lmaydi". Ilmiy bilimlarni integratsiya qilish masalasi B.M.ning asarlarida eng to'liq ochib berilgan. Kedrova, M.G.Chepikova, G.M.Dobrova va boshqalar. Olimlar integratsiyani ilmiy bilimlarni differentsiyalashning tarkibiy qismi deb hisobladilar. Xususan, Kedrov ta'kidlaganidek, ilmiy bilimlarning rivojlanishida "bir-biriga to'g'ridan-to'g'ri qarama-qarshi va bir-birini inkor etuvchi ikkita tendentsiya mavjud: biri fanlarning parchalanishi va tabaqalanishi, ularni farqlash, bilish, ya'ni integratsiyalashuvidan iborat". Integratsiyada Kedrov harakatni, ilmiy bilimlarning rivojlanishini ularning yopiq o'rganishdan o'zaro ta'sirigacha, so'ngra ularning yaxlitligiga qaraydi, bunda bir xil ob'ekt bir vaqtning o'zida turli tomonlardan o'rganiladi. Chepikov, o'z navbatida, integratsiya jarayonini tavsiflab, "turli fanlarning birlashishi, ilmiy bilimlarning sintezi natijasida aqning moddiy dunyoning eng ichki sirlariga kirib borishi uchun eng qulay sharoitlar yaratiladi" deb ta'kidladi. Pedagogik jarayonda amaliy integratsiya masalalari ko'plab ilmiy ishlarda o'z aksini topgan (S.M.Arefieva, S.Yu.Burilova, V.V.Guzeev, V.A.S.Yu.Strashnyuk va boshqalar). Amaliy integratsiya turli xil texnikalar, usullar va o'rganish yo'llaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bu, birinchi navbatda, integral kurslarni yaratish, fanlar va ularning tarkibiy qismlarini birlashtirishdir. Pedagogik jarayonda integratsiyani amalga oshirishning turli usullarini taklif qilgan holda, mualliflar ularning o'qitish va tarbiya jarayoniga ijobiy ta'sirini ta'kidlaydilar va bir qator afzalliklarni ta'kidlaydilar: materialning takrorlanishini istisno qilish; yangi materialni o'rganishda allaqachon olingan bilimlarga tayanish qobiliyati; o'quvchi ongida dunyoning yaxlit manzarasini, ilmiy bilim va ko'nikmalar asoslarini shakllantirish va buning natijasida bilim olishga qiziqishni oshirish. Hozirgi bosqichda umumta'lim va oliy o'quv yurtlarining o'quv jarayonida integratsiyadan foydalanish masalasiga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Turli tadqiqotlar (I.B.Bogatova, V.G.Ivanov, O.V.Kozlova, E.M.Strizhevskaya va boshqalar) o'quv fanlari o'rtasidagi munosabat umumiy, politexnika va kasb-hunar ta'limining birligini amalga oshirish vositasi ekanligini ko'rsatadi. Xususan, kasb-hunar ta'limida integratsiya jarayonlarining eng muvaffaqiyatli kechishi uchun shartsharoitlarni, shuningdek, ularning "mutaxassislarni tayyorlash samaradorligini oshirishga" ta'sirini aniqlashning katta ahamiyati ta'kidlangan. O'qitishda integratsiyalashgan yondashuvlar talabalarning shaxsiy va kasbiy intilishlarini bog'lash imkonini beradi; ularning o'z-o'zini hurmat qilishini shakllantirishda yordam berish va mutaxassislarni tayyorlash sifatini oshirishni ta'minlash. Yuqoridagilarni umumlashtirib aytishimiz mumkin, bugungi kunda pedagogik jarayonda integratsiya tushunchasini belgilash, uning mazmunining turli tomonlarini ochib berishda muayyan qarashlar va yondashuvlar tizimi mavjud. Umuman olganda, pedagogikada integratsiya degand o'qitish va tarbiya jarayonini tashkil etishning maqsadlari, tamoyillari va mazmuni birligini ifodalashning eng yuqori shakli tushuniladi, uning faoliyati natijasi

sifat jihatidan yangi yaxlit shakllanishdir. talabalarda bilim va ko'nikmalar tizimi. Ta'limdagi integratsiya muammosini har tomonlama o'rganish uning ahamiyati va pedagogik jarayonga ijobiy ta'sirini tasdiqladi, bu tizimli fikrlash, o'z faoliyatini ongli ravishda tahlil qilish, sharoitlarda mustaqil harakat qilish qobiliyatiga ega zamonaviy shaxsni rivojlantirish istagida ifodalangan. noaniqlik, shuningdek, yangi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ананьев, Б. Г. Теория ощущений / Б. Г. Ананьев. – Л.: Издательство ЛГУ, 1961. – 446 с.
2. Джурицкий, А. Н. История педагогики: Учебное пособие для студентов педвузов / А. Н. Джурицкий. – М.: Гуманитарное издание центр «ВЛАДОС», 1999. – 432 с.
3. Добров, Г. М. Наука о науке / Г. М. Добров. – Киев: Наукова думка, 1969. – 301с.
4. Зверев, Д. И. Взаимная связь учебных предметов / Д. И. Зверев. – М.: Знание, 1977. – 64 с.